

комплектуюмо методичний кабінет

- 4 Орієнтовна циклограма діяльності вихователя-методиста на серпень

скачайте на emetodyst.expertus.com.ua

- 6 Підготовка групових приміщень до нового навчального року
План педгодини

скачайте на emetodyst.expertus.com.ua

працюємо з нормативними документами

- 7 Організація діяльності дитячих садків у літній період в умовах воєнного стану
Лист МОН

- 10 Інструментарій оцінювання готовності старших дошкільників до навчання в умовах реформування української школи
Лист МОН

професійно вдосконалюємося

- 12 План роботи з розвитку проєктувальної компетентності педагогів

скачайте на emetodyst.expertus.com.ua

працюємо з вихователями

Карина Борисенко

- 13 Комахи з нашого подвір'я: реалізуємо проєкт

Використайте рекомендації зі статті, щоб допомогти педагогам організувати проєктну діяльність старших дошкільників, під час якої вони дізнаються багато цікавого про світ комах. А також заберіть у свою методичну скарбничку готовий паспорт проєкту

обмінюємося досвідом

Олена Пасікова,
Раїса Трикалюк

- 19 STREAM-освіта дошкільників у інтеграційному мейкер-просторі

Автори статті діляться досвідом, як упровадити в роботу з дошкільниками елементи STREAM-освіти та створити в дитячому садку умови, що дадуть змогу під час практичної діяльності опанувати основи точних і природничих наук

Тетяна Тоцька

- 25 Формуємо в дітей поняття про добро і зло за допомогою творів Василя Сухомлинського

Нині питання добра і зла цікавлять дітей як ніколи. Проте ці абстрактні поняття буває складно пояснити дошкільникам. У пригоді стане досвід колег щодо організації роботи з дітьми на основі творів відомого педагога

формуємо розвивальне середовище

Юлія Єрмоленко

29 Дидактична книжка — універсальний посібник за творами Василя Сухомлинського

Прагнете зробити освітній процес у дитячому садку яскравим, цікавим і захопливим для дітей? Скористайтеся творчим доробком колег, які розкажуть, як книжку з казками перетворити на багатофункціональний дидактичний посібник

Наталія Гавриш

32 Чим може бути мотузка під час занять та ігор з дітьми

Візьміть до свого фахового арсеналу кілька ідей, як поліпшити освітню взаємодію з дітьми за допомогою звичайної мотузки. Адже в умілих руках вона може перетворитися на атрибут для гри, умовну мірку чи засіб для творчості

забезпечуємо психологічний супровід

Ірина Біла

37 Психологічна підтримка дітей в умовах травмівних подій: відповіді на запитання батьків і педагогів

Через події в країні кількість дітей, які зазнали впливу психотравмівних подій, постійно зростає. Відтак батьки та педагоги часто запитують у фахівців, як допомогти таким дітям, як їх підтримати, як організувати їхню діяльність. Автор статті дає відповіді на ці запитання

42 Шість ігор і вправ, що допоможуть дитині заспокоїтися

Наталія Оржеховська

43 П'ять ефективних арт-технік для внутрішньої саморегуляції

Скористайтеся простими та ефективними арт-техніками, щоб допомогти собі та колегам впоратися з негативними емоціями

піклуємося про найменших

Олена Половіна

46 Артосвіта малюків: орієнтири для вихователя

Експерт підкаже:

- чим особлива мистецько-творча діяльність малюків
- які форми артосвіти малюків використовувати
- як мотивувати малюків до творчості
- про що розповісти батькам вихованців

53 Перші кроки малюків у світ мистецтва

Опитувальник для батьків і педагогів

скачайте на emetodyst.expertus.com.ua

спілкуємося з батьками

Тетяна Гурковська

54 Як підготувати дитину до дитячого садка

Скористайтеся підказками практичного психолога, щоб провести для батьків майбутніх вихованців консультацію та допомогти їм уникнути поширених помилок під час підготовки дитини до дитячого садка

Тетяна Гурковська

58 Які уміння та навички допоможуть дитині швидше адаптуватися до дитячого садка

Головне в статті:

- навіщо формувати в дитини навички самообслуговування
- чому важливо формувати в дитини ситуативно-ділову форму спілкування
- як уміння діяти з предметами впливає на перебіг адаптації

свята й цікаві події

62 Цікаве свято в серпні

Експерт підкаже

- Чим особлива мистецько-творча діяльність малюків
- Як мотивувати малюків до творчості
- Які форми артосвіти малюків використовувати
- Про що розповісти батькам вихованців

Олена Половіна,
завідувач кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,
канд. пед. наук, доцент

Артосвіта малюків: орієнтири для вихователя

Коли починати ознайомлювати дитину зі світом мистецтва? З перших років життя — переконують науковці та педагогічними практики. Однак робити це слід обережно, відповідно до вікових особливостей дитини. Передусім така діяльність має зацікавлювати дітей, а не цілеспрямовано готувати їх до навчання в школі. Основні постулати, на яких потрібно вибудовувати освітню взаємодію з малюками, — це розвиток у них інтересу до пізнання, активності, допитливості, ініціативності, готовності до експериментування. Помірковано, що брати до уваги, аби допомогти дитині зробити перші успішні кроки у світ мистецтва.

Специфіка мистецько-творчої діяльності

Артосвіта дітей раннього віку — це базис артосвіти дітей дошкільного віку. Результатом якісної артосвіти дошкільників стає мистецько-творча компетентність, яка формується впродовж усього періоду раннього та дошкільного дитинства й набуває нових рівнів у інші періоди життя.

Мистецько-творча діяльність дітей раннього віку нерозривно пов'язана з їхнім сенсорним розвитком. Адже саме через сенсорний досвід дитина отримує уявлення про властивості звуку, фарби, пластичних матеріалів тощо. Зі свого боку мистецько-творча діяльність сприяє сенсорному розвитку малюків, оскільки передбачає дії з матеріалами та предметами довкілля.

Сенсорний досвід дитина раннього віку зазвичай отримує в **соціальній ситуації розвитку**: дитина — предмет — дорослий. Така ситуація містить у собі протиріччя: з одного боку дорослий прагне показати спосіб, зразок дії з предметом; з іншого — дитина прагне

виконувати індивідуальні дії. Розв'язати таке протиріччя дає змогу предметна діяльність, результатом якої може бути:

- дія, навичка, уміння — тримати виделку, користуватися ножицями, зав'язувати шнурок тощо;
- продукт — елементарне зображення, малюнок; звук, який дитина передає голосом, предметом; виріб із певного матеріалу.

Особливу увагу слід приділяти організації діяльності дітей із предметами, речовинами та матеріалами. Така діяльність дає змогу отримати продукт — наочний результат дії дитини.

Під час практичної діяльності дорослий має підтримувати дитину, вербалізувати її дії, коментувати перетворення та трансформації (рис.).

Рис. Приклади вербалізації дій дитини

До мистецько-творчої діяльності, як і до будь-якої іншої, дитину раннього віку спонукає допитливість. Завдяки їй дитина опановує основні «інструменти», що допомагають отримувати нові знання та враження. Також допитливість приносить задоволення! Адже коли ми дізнаємося щось нове, відчуваємо викид дофаміну — залежно від міри новизни та значимості нової інформації. Найгірше, що можуть зробити дорослі, — заблокувати допитливість заборонами, звинуваченнями, бездіяльністю та байдужістю до справ дитини.

Як виявляється допитливість малюка

Мріє бути супергероєм.

Придумує щоразу унікальні образи.

Малює, розфарбовує, підспівує, підтанцює.

Ставить запитання та вимагає детальних відповідей.

Природня допитливiсть дитини i новi сенсорнi вiдкриття мотивують її до художньо-продуктивної дiяльностi, а також розвивають уяву. Прiоритетне завдання дорослого — створювати умови для творчого розвитку дитини, заохочувати її до дiяльностi, пiдтримувати починання, iнтригувати.

Види мистецько-творчої дiяльностi

Українськi науковцi, якi дослiджують особливостi розвитку дiтей раннього вiку, виокремлюють такi види мистецько-творчої дiяльностi малюкiв:

- художньо-продуктивну — малювання, лiплення, елементарне художнє конструювання;
- музичну — спiви, елементарнi музично-ритмiчнi рухи, елементарна гра на шумових на перкусiйних iнструментах;
- театралiзовану — закладання основ виконавської та глядацької культури.

Охарактеризуємо коротко кожен iз цих видiв дiяльностi дiтей.

Художньо-продуктивна

Художньо-продуктивна дiяльнiсть дiтей раннього вiку мiстить в основi їхнiй досвiд дiй з рiзними матерiалами, який ґрунтується на сприйманнi. Так, дитина спочатку фокусує увагу на певному об'єкті. Зазвичай це яскравi й незвичнi предмети. Вiдтак обстежує предмет за допомогою тактильних вiдчуттiв: жмакає, розмазує, розкидає, розриває тощо. У такий спiсiб дитина отримує нову iнформацiю про об'єкт i робить певнi вiдкриття. Наприклад, предмет:

- залишає вiдимий слiд — мамина помада, зубна паста, крем для взуття, борошно;
- змiнює форму — сплющується, зминається, розтягується, розривається, мнеться.

Такi сенсорнi вiдкриття дитини стають початком її художньо-продуктивної дiяльностi.

Аби спонукати дитину до сенсорних вiдкриттiв, створiть ситуацiю самостiйного вибору засобiв реалiзацiї задуму. Наприклад, дайте дитинi змогу самостiйно обирати колiр для зображення добре знайомого предмета. Якщо дитина малює моркву, спочатку запропонуйте вибрати для зображення один зi спорiднених кольорiв — червоний, помаранчевий, жовтий. Потiм додайте iншi кольори — синiй, зелений, фiолетовий. Щоразу спонукайте дитину пояснювати свiй вибiр.

Малювання дiтей раннього вiку — це перiод каракуль i плям на рiзних поверхнях будь-якими матерiалами, що залишають слiд: водою, фарбою, зубною пастою, кетчупом тощо. Головне — дати дитинi змогу переконатися, що фарба/барвник залишають слiд. На одних поверхнях його можна витерти, на iнших — нi.

Пiд час художньо-продуктивної дiяльностi дитина раннього вiку засвоює, що все навколо нас має свiй колiр. Водночас рiзнi об'єкти i предмети можуть бути одного кольору, наприклад, жабка, коник, огiрок, шкарпетки, лiстя на деревi — зеленi. Щоб допомогти дитинi опанувати цi знання, проводiть iгровi вправи, як-от: назви все синє, що ти бачиш; принеси предмет червоного/жовтого/синього кольо-

ру; підійди до іграшки жовтого кольору тощо. Такий «кольоровий» досвід, набутий в ігровій формі, допоможе дитині розвинути спостережливість та естетичний смак.

Універсальний атрибут художньо-продуктивної діяльності — «Загадкова скринька». Наповніть її різними сенсорними матеріалами та використовуйте під час ігрових вправ. Наприклад, упізнай на дотик, дістань м'яке, пухнасте, гладеньке та ін.

Діяльність із глиною, піском, снігом, харчовим та солоним тістом дає дитині змогу опанувати прийоми формоутворення. Художньо-конструктивна діяльність дитини містить в основі предметно-маніпулятивну діяльність із кольоровими вкладками, пірамідками різних видів, сортерами, конструкторами та іншими дидактичними посібниками. У цих видах діяльності акцентуйте увагу дитини на тому, що аби досягти результату, треба докласти зусиль.

Утримуйтеся від бажання виправляти помилки дитини та робити щось замість неї. Так ви можете сформувати в дитини стереотип: можна не напружуватися, за мене все зроблять.

Формуйте в дитини вміння сприймати невдачу як досвід: пачка із сухого піску не тримається, тому потрібно його зволожити й спробувати ще раз. Також спонукайте дитину доводити справу до кінця, не кидати її через те, що не виходить одразу.

Музична

До музичних видів діяльності дітей раннього віку належать:

- підспівування;
- музично-ритмічні рухи,
- елементи гри на шумових, перкусійних музичних інструментах.

Музична діяльність дітей раннього віку спрямована на те, щоб пробуджувати в них емоційний відгук на музичні твори, відповідні емоційні реакції на музику різного ладу та темпоритму. Свою реакцію на музичні твори дитина виявляє за допомогою рухів та міміки.

Театралізована

Під час театралізованої діяльності дитина раннього віку опановує основи глядацької та виконавської культури. Так, споглядаючи театралізовані дійства, дитина вчиться зосереджуватися на

діях персонажа та емоційно реагувати на них. Також у супроводі дорослих малюк опановує основи культури аплодування.

Для того щоб формувати в дитини основи виконавської культури, заохочуйте її одягати елементи костюмів казкових персонажів, використовувати атрибути. Така діяльність дасть змогу «перетворитися» на певного персонажа. Спонукайте дітей повторювати певні дії та репліки персонажів, яких вони зображують. Підтримуйте виконавську діяльність дітей похвалою та оплесками.

Усі ці види мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку виникають як результат бажання знати, розуміти та досліджувати. Згідно з пірамідою Маслоу ці бажання належать до вищих духовних проявів особистості. Проте вони можуть так і залишитися на рівні нереалізованих бажань, якщо поряд не буде дорослого, який підтримає, заохотить і за потреби стимулює дитину до дій.

Особливості педагогічного супроводу

У дитячому садку віддавайте перевагу інтегрованим формам артосвіти малюків, зокрема використовуйте: мистецькі або художньо-педагогічні спілкування, артігри, мистецькі ігрові вправи. Такі форми артосвіти дають змогу не лише залучати дітей до мистецько-творчої діяльності, а й допомагають розв'язувати завдання природничого та мовленнєвого спрямування.

Кольори, форми, звуки дитина пізнає, орієнтуючись на об'єкти і явища природи: синє — як небо, жовте — як яблучко, червоне — як помідор тощо. Водночас звуконаслідування сприяє розвитку мовлення дитини, допомагає опанувати елементарні навички співу.

Мистецькі або художньо-педагогічні спілкування — це особлива емоційно зорієнтована форма спілкування на основі мистецької діяльності: художньо-продуктивної, музичної чи театралізованої.

Для того щоб організувати таке спілкування, потрібно правильно мотивувати дитину. Уникайте надмірної таємничості, улесливості, неприродних інтонацій, перегравань. Також зверніть увагу на попередню діяльність дітей. Наприклад, якщо вони щойно впоралися зі сніданком, їм необхідно відпочити, адже для малюків процес прийому їжі — складне заняття, що вимагає значних зусиль. Тому дайте дітям змогу завершити попередню справу, а вже потім заохочуйте до наступної.

Сядьте на килимок і запросіть дітей сісти поряд. Ваші очі мають завжди бути на рівні дитячих очей. Відтак почніть цікаву розповідь. Під час розповіді запропонуйте дітям сісти спинками одне до одного, заплющити очі та щось уявити. Або ж почніть робити якусь справу — змішувати фарби, розкласти конструктор, замішувати солоне тісто тощо. Коли діти зацікавляться вашою діяльністю, запропонуйте їм приєднатися.

Варіантів, як розпочати освітню взаємодію з малюками, безліч. Проте є головна умова: усе потрібно робити невимушено, природно, із задоволенням. І тоді діти з радістю братимуть участь у тій діяльності, яку ви їм запропонуєте.

Для того щоб перевірити ефективність педагогічного супроводу артосвіти дітей та обрати подальші напрями освітньої взаємодії, організуйте спостереження та зафіксуйте досягнення дітей. Скористайтеся для цього картою з орієнтовними показниками художньо-естетичного розвитку дитини трьох років*. Таку карту можуть заповнювати як вихователі, так і батьки дитини.

* Див. опитувальник «Перші кроки малюків у світ мистецтва» на с. 53 у цьому числі журналу.

Пам'ятайте, що зазначені в картці показники — орієнтовні. Кожна дитина має індивідуальну траєкторію розвитку, зумовлену психічними та фізичними особливостями, ситуацією в сім'ї, умовами та особливостями зростання. У когось ці показники з'являться до трьох років, у когось — у три, а у когось — після трьох років. Неприпустимо порівнювати дітей між собою. Натомість порівнюйте динаміку досягнень однієї дитини в різні проміжки часу.

Проаналізуйте результати спостережень і з'ясуйте, які навички діти вже опанували, а на які — слід звернути додаткову увагу. Відтак сплануйте напрями подальшої мистецької взаємодії з дітьми.

Взаємодія з родиною

Артосвіта дітей раннього віку розпочинається в родині. Адже всі види мистецько-творчої діяльності дитини нерозривно пов'язані з процесами життєдіяльності. Наприклад, коли дитина купається, то залюбки робить з піни різні фігурки; коли одягається на прогулянку, може надягти колготки на голову й повідомити, що вона заєць із довгими вухами. Все це — перші прояви мистецької діяльності дитини. Щоб допомогти батькам правильно скеровувати її, організуйте просвітницьку роботу.

Запропонуйте батькам взяти участь у педагогічних майстернях, мистецьких вітальнях, екскурсіях, лекторіях, зустрічах із художниками, музикантами, акторами. Такі заходи проводьте як в онлайн-, так і в офлайн-форматах.

Під час зустрічей надайте батькам вихованців рекомендації, як ознайомлювати дітей зі світом мистецтва та організовувати їхню діяльність. Зокрема розкажіть батькам, що коли дитина щось розсипає/розмазує/розбирає, то в такий спосіб вона досліджує довкілля. Така діяльність дає змогу дитині вивчити властивості предметів та отримати сенсорний досвід. Водночас за будь-яких умов батьки мають дотримуватися двох правил:

- попереджати ситуації, що можуть спричинити загрозу для життя і здоров'я дитини;
- систематично залучати дитину до прибирання наслідків її діяльності.

Підготуйте для батьків короткі пам'ятки з рекомендаціями, як спонукати дітей до мистецько-творчої діяльності під час прогулянки в парку, ігор у пісочниці тощо. Приклад такої пам'ятки подано в *Додатку*.

Гігієнічні та естетичні вимоги

Для того щоб запобігти когнітивному перенавантаженню малюків, дотримуйте гранично допустимого навантаження на дитину у закладах дошкільної освіти різних типів та форм власності, визначених наказом МОН від 20.04.2015 № 446.

Особливу увагу зверніть на безпечність і натуральність матеріалів, що пропонуєте дітям. Усе обладнання для мистецьких форм освітньої взаємодії має бути привабливим та безпечним. Також простежте, щоб кожна дитина отримала усі необхідні матеріали в достатній кількості.

Під час мистецької взаємодії з дітьми раннього віку неприпустимо використовувати мультимедійні матеріали, такі як відео, мультфільми, додатки на планшеті тощо.

Художньо-продуктивну діяльність дітей організуйте в спеціально облаштованих місцях, що мають хороше освітлення. Аби творча діяльність ні в кого не викликала додатковий стрес, одягніть дітей у спеціальні фартушки чи нарукавники для малювання.

Під час музичних артспілкувань стежте за гігієною дитячого голосу, дотримуйте режиму гучності під час слухання музики тощо. Не забувайте про те, що для повноцінного розвитку малюкам необхідно рухатися, тому інтегруйте фізкультхвилинки або музичні руханки в будь-яку мистецько-творчу діяльність.

Отже, ознайомлюйте малюків зі світом мистецтва, стимулюйте потребу в активному самовираженні та давайте змогу діяти самостійно. Утім, надати дитині свободу дій не означає покинути дитину напризволяще. Завжди підтримуйте її та допомагайте за потреби. Успіху!

Догаток

Рекомендації для батьків

Як заохочувати дитину до мистецької діяльності

- ✓ Влаштуйте під час прогулянок паузи споглядання та вслуховування — повсякчас звертайте увагу дитини на спів пташок, колір квіток, текстуру природних матеріалів, щоденні зміни в природі тощо.
- ✓ Пропонуйте дитині досліджувати довкілля за допомогою різних органів чуття: слуху, нюху, смаку, зору, дотику. Проте стежте, щоб усі об'єкти, які досліджує дитина, були безпечними для її здоров'я.
- ✓ Збагачуйте сенсорний досвід дитини. Наприклад, у теплу пору року запропонуйте їй побігати босоніж по піску та траві, взимку — зробити відбитки різних частин тіла на снігу.
- ✓ Демонструйте дитині приклади мистецької діяльності в повсякденні: малюйте ніжками та долоньками на піску, викладайте візерунки з камінців та гілочок, збирайте букети з опалого листя тощо.
- ✓ Спонукайте дитину досліджувати властивості предметів та природних матеріалів: якщо намочити пісок, він ліпиться; якщо кинути камінь у річку, підуть кола по воді тощо.

Перші кроки малюків у світ мистецтва

Опитувальник для батьків і педагогів

Інструкція. Прочитайте кожне твердження в стовпчику з показниками. Якщо воно характеризує дитину, якій виповнилося три роки, зробіть позначку в чарунці «так», якщо дитині не притаманні такі характеристики — у чарунці «ні».

Прізвище та ім'я дитини, її вік _____
Опитувальник заповнив(-ла) _____

Орієнтовні показники	Відповідь	
	Так	Ні
Художньо-продуктивна діяльність		
Знає основні кольори — синій, жовтий, червоний		
Емоційно відгукується на різні кольори, форми, фактуру		
Малює штрихи, крапки, лінії, кривульки за допомогою пальчиків, долоньки, щіточок, пензликів фарбами, крейдою та іншими матеріалами, що залишають слід; радіє результатам своїх дій		
Розглядає ілюстрації, називає знайомі об'єкти та їхні кольори		
Може займатися певний час якимось видом художньо-продуктивної діяльності		
Виконує із задоволенням елементарні дії з різними пластичними та конструктивними матеріалами		
Музична діяльність		
Отримує задоволення від слухання і звучання музичних творів		
Запам'ятовує слова дитячих пісень; намагається деякі з них відтворити, підспівувати дорослому		
Виконує елементарні: <ul style="list-style-type: none"> • танцювальні рухи під музичний супровід • дії з шумовими та перкусійними інструментами 		
Реагує на музику мімікою, співом, словом		
Театралізована діяльність		
Прислухається до тембру голосу, інтонації, слів дорослого, коли він читає або щось розповідає, повторює за ним звуки, слова, інтонації		
Слухає відповідні до віку казки, вірші; супроводжує їх звуками, рухами, мімікою		
Запам'ятовує короткі віршовані твори, що складаються з 2 — 3 рядків		
Одягає елементи костюмів для театралізації; розглядає різні атрибути, із задоволенням їх використовує для перетворення		
Наслідує окремі дії персонажів інсценізації		
Позитивно ставиться до театралізованої гри, аплодує		

Примітка. Розробила **Олена Половіна**, завідувач кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, канд. пед. наук, доцент